

اعتکاف در رمضان

نکته‌های ناب با احترام بودن

Ketabton.com

تتبع و نگارش :

الحاج امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »

مدیر مرکز مطالعات ستراتیژیک افغان

و مسؤول مرکز فرهنگی د حق لاره - جرمنی

حضرت محمد (ﷺ) :

مَنْ اعْتَكَفَ إِيْمَانًا وَ احْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

۱۳۹۴

همه گناهان گذشته کسی که از روی ایمان و برای رسیدن به ثواب الهی معتکف شود، آمرزیده می شود.

بسم الله الرحمن الرحيم

اعتکاف در رمضان

اعتکاف :

اعتکاف، از نظر لغوی مصدر باب افتعال از «عکف» است، که به معنی درنگ کردن و ادامه دادن است.

در دین مقدس اسلام، منظور از اعتکاف آن است که شخص به منظور عبادت در مسجد متوقف شود. یعنی اعتکاف به معنای بند بودن، توقف یا درنگ کردن، در جایی میباشد.

علماء میفرمایند: اعتکاف عبارت از خلوت شرعی است که انسان خود را در جهت طاعت الله و یاد او محبوس می کند و از تمام مشغله هایی که میان قلب او و پروردگار فاصله ایجاد می کند دوری می گزیند و روح و جسم خویش را به پروردگار با عظمت می سپارد.

برخی از علماء در فهم اعتکاف میگویند: اعتکاف یعنی گوشه نشینی و عزلت و برخی میگویند اعتکاف به معنای «گوشه نشین شدن، در جایی ماندن، خود را بازداشتن و گوشه نشینی برای عبادت» است.

و در اصطلاح شرعی اعتکاف عبارت است:

از اینکه انسان از همه تعلقات و مصروفیت های دنیوی از جمله از زن، فرزند و فامیل خویش جدا گشته، و از همه مصروفیت های خانوادگی آداری، سیاسی و خوا هشات نفسانی خویش ببرد، فکر و عمل خویش را با تمام توانایی های خویش به عبادت الله تعالی مصروف سازد.

اعتکاف در دههء اخیر رمضان سنت مؤکد بوده و علماء بدین عقیده اند که: اگر از يك قرية يك شخص نیز اعتکاف نماید، حکمش از دیگران رفع میگردد.

دلایل مشرعیة اعتکاف:

آیت قرآنی :

خداوند سبحانه و تعالی فرموده است: «و عهد نا إلی ابراهیم واسمعیل أن طهرا بیتى للطائفین والعاکفین والركع السجود» «و وحی فرستادیم بسوی ابراهیم واسماعیل که بر پا سازید خانه مرا برای طواف کنندگان و اعتکاف کنندگان و رکوع و سجده کنندگان» (سوره بقره آیت 125).

احادیثی نبوی :

در حدیثی که از حضرت بی بی عایشه (رض) روایت گردیده است آمده است :

« **كان رسول الله (ص) يعتكف العشر الاواخر من رمضان حتى توفاه الله عزوجل** » « بود پیا میرصلی الله علیه وسلم که إعتکاف میکرد دهه اخیر رمضان را تا وقتی که وفات داد او را خداوند عزوجل » (متفق علیه).
 همچنان در حدیثی که از ابن عمر (رض) روایت گردیده آمده است : « **كان رسول الله (ص) يعتكف العشر الاواخر من رمضان** » پیامبر صلی الله علیه وسلم دهه اخیر رمضان را إعتکاف میگرد.»

حکمت مشر و عیت إعتکاف:

- 1- إعتکاف موجب فراغ قلب از امور دنیوی و مشاغل آن بوده و باعث روی آوردن به عبادت و ذکر خالص خداوند متعال میباشد.
 - 2 - سپردن و تفویض امور خود به خداوند متعال و ایستادن بر دروازه ء فضل و رحمت .
 - 3- إعتکاف به معنی تحصن به پروردگار با عظمت و توانا میباشد و کسیکه اگر بخواهد اراده بدی به او بنماید اصلاً خود را به او برسانده نمیتواند ، و هیچ ظالمی به او نزدیک شده نمی تواند .
- معتکف توسط إعتکاف خویش را راحت نموده و قلب خود را هدایت می نماید پس إعتکاف عبارت از دوری از مخلوقات بوده که قوی ترین راه برای رسیدن به حق تعالی میباشد.

قربت و حب الله به معتکف :

در این هیچ جای شک نیست که خداوند متعال به همه انسان نزدیک است، اما قربت و حب پروردگار به روزه داران ، وبخصوص روزه داران که در مهمانی الله و ضیوف الرحمن و در اعتکاف قرار داشته باشند ، از همه نزدیکتر است.
 روزه دار معتکف از چند جهت به الله نزدیک است. در قدم نخست خود ماه مبارک رمضان که ماه قرب اوست؛ و انجام اعتکاف آنهم در ماه مبارک رمضان برای قربۀ الی الله که ماه طاعت و عبادت میباشد ، انجام ویر پا کردن نماز پنجگانه وبخصوص نماز ، تراویح و سایر نوافل که انجام میدهد ، خود موجب تقرب به الله میگردد ، هکذا حضورش درمسجد، ماهی تقرب به الله ست؛ چون در خانه ی کسی اعتکاف را بر پا داشته که آن ذات بندگان روزه دار ، عبادتگرومعتکف خویش را نا امید بر نمی گرداند.

طوریکه یاد اور شدیم اعتکاف سنتی مؤکده، و ازطریقه عبادی پیامبر گرامی ما محمد صلی الله علیه وسلم بشمار میرود .

سیرت نویسان مینویسند که :پیامبر صلی الله علیه وسلم تا هنگام وفات خویش بدان پابند و تا آخر العمر آنرا انجام داده است .

اعتکاف مطابق سنت، ماندن روح و بدن انسان در جوار پروردگار بزرگ و منان و در نوعی خلوت گزینی مطابق شریعت می باشد برای رهایی دادن نفس خویش از پلیدی های کالای فانی، و لذت زودگذر این دنیا، و غوطه ور شدن روح در ملکوت پاک و در جستجوی نزدیکی به محبوب خویش پادشاه جهانیان و در تمنای نفحات مبارک است.

اعتکاف مسنون خلوتی راستین با خداوند و تفکر در نشانه ها و نعمت و بخشش های اوست. و در عین حال اعتراف به ربوبیت و الاهیت و بزرگی آن ذات بی همتا و گردن نهادن به تمام حقوق وی و ستایش اوست با نهایت زیبایی و سپاس.

سابقه تاریخی اعتکاف :

قبل از همه باید گفت که اعتکاف تنها مخصوص شرعیت دین مقدس اسلام نبوده ، بلکه این نوعی از عبادات در ادیان ابراهیمی و سماوی قبل از دین مقدس اسلام هم وجود داشته ، که در شرعیت اسلامی استمرار یافته است، اگرچه ممکن است در شرع مقدس اسلام برخی از خصوصیات و احکام و شرایط آن تغییر یافته باشد.

از زمانی که پیامبر اسلام صلی الله علیه وسلم اعتکاف را به مسلمانان آموزش داد، این سنت اسلامی در میان مسلمانان آغاز و تا به امروز وجود دارد . در حال حاضر مراسم اعتکاف در دهه پایانی ماه مبارک رمضان در بسیاری از کشورهای اسلامی از جمله در کشور عربستان سعودی (مکه و مدینه) با شکوه و جلال خاصی آن برگزار میگردد .

همه ساله تعدادی کثیری از مسلمانان جهان از کشور های مختلف بخصوص جوانان رسم اعتکاف را در مسجد مکه و مسجد حرم شریف در شهر مدینه منوره انجام میدهند ، این جوانان در ماه مبارک رمضان از سراسر جهان به سوی مسجدالحرام می شتابند و در کنار بیت الله معتکف می شوند و حتی بسیاری از زائران بیت الله به منظور دست یابی به فضیلت اعتکاف در دهه آخر ماه رمضان، این ایام پربرکت را برای مراسم عمره اختصاص میدهند .

هكذا تعداد دیگری از مسلمانان که از کشور های مختلفی اسلامی گرد هم آمده مراسم اعتکاف را در مسجدالنبی و در کنار مرقد مطهر پیامبرصلی الله علیه وسلم برگزار مینمایند .

اقسام اعتکاف :

1- واجب:

عبارت از اعتکافی است که نذر شده باشد واجب است چه بدون شرط باشد و چه مشروط .

مثلاً شخص بگوید که اگر در امتحان کامیاب شدم ، اعتکاف خواهم کرد . چنین اعتکافی واجب است .

وقت اعتکاف واجب:

همانطوریکه برای اعتکاف واجب روزه شرط است لذا حداقل وقت آن يك روز است برای کمتر از يك روز یعنی چند ساعت نذر کردن اعتکاف بی معنی میباشد زیرا وقت روزه از طلوع آفتاب تا غروب آن میباشد.

2 - مستحب:

به جز اعتکاف دهه اخیر رمضان هر اعتکاف دیگری خواه در دهه اول و در دهه دوم رمضان صورت گیرد و یا در ماه های دیگر مستحب است.

3 - إعتكاف سنت مؤكّد:

إعتكاف در دهه اخير رمضان المبارك سنت مؤكّد كفايى ميباشد كه مسلمانان بايد به آن اهتمام بيشتري بعمل آرند.

خداوند پاك ميفرمايد: « ولا تباشروهن وأنتم عاكفون في المساجد... » (البقره - 187) « ومباشرت نكنيد زنان را در حاليكه معتكف باشيد در مساجد. »

خواهران و برادران!

إعتكاف ده روز آخر ماه رمضان بمنظور برخورداری از خير و پاداش و دريافتن شب قدر سنت است، خداوند متعال مي فرمايد:

« إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ، لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ تَنْزِيلُ الْمَلَكِ وَ الرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ » (سوره قدر) (ما قرآن را در شب با ارزش قدر فرو فرستاديم. تو چه مي داني شب قدر کدام است (و چه اندازه عظيم است)؟ شب قدر شبی است كه از هزار ماه بهتر است، فرشتگان و جبرئيل در آن شب با اجازه پروردگارشان پياپی مي آیند براي هرگونه كاري، آن شب، شب سلامتي و رحمت است تا طلوع صبح).

پيامبر صلى الله عليه و آله وسلم در ده روز آخر ماه مبارك رمضان به اعتكاف مي نشست و مي فرمود: « تحروا ليلة القدر في العشر الأواخر من رمضان ». «شب قدر را در ده شب آخر رمضان جستجو كنيد» (مختصر صحيح البخاری 987 صحيح امام بخاری (فتح الباری) (4/259/2020) وسنن الترمذی (2/144/789))

از حضرت بی بی عایشه در حدیثی روایت است كه پيامبر صلى الله عليه وسلم فرموده است: « تحروا ليلة القدر في الوتر من العشر الأواخر من رمضان » (ليلة القدر را در شبهاي طاق دهه ي آخر رمضان جستجو كنيد.) (متفق عليه) صحيح امام بخاری (فتح الباری) (4/259/2017)، صحيح امام مسلم (2/628/1169). در حدیثی متعددی پيامبر صلى الله عليه وسلم بر قیام اين ده شب مسلمانان را تشويق و ترغيب نموده است .

در حدیثی از حضرت ابوهريره روایت كه : پيامبر صلى الله عليه وسلم فرموده است: « من قام ليلة القدر إيماناً واحتساباً غفر له ما تقدم من ذنبه » (هر كس در شب قدر از روي ايمان (به اميد ثواب خدا) و اميد دريافت اجر و پاداش، قیام كند گناهان (صغيره) او بخشوده مي شود).

(متفق عليه : صحيح امام بخاری (فتح الباری) (4/255/2014)، صحيح امام مسلم (1/523/760)، سنن ابوداود (عون المعبود) (4/146/1359)، سنن نسائی (4/157)).

شروط إعتكاف:

برای صحت إعتكاف چهار شرط ضروری است :

- 1- قیام در مسجد.
- 2- نیت .
- 3- پاك بودن از حدث اكبر (جنابت ، حیض ونفاس).

4- روزه در اعتکاف واجب روزه بودن شرط است . اما در اعتکاف مستحب و مسنون روزه بودن شرط نیست.

اعمال مستحب در اعتکاف:

بهترین و مقبولترین اعمال در اعتکاف ، تلاوت قرآن عظیم الشان ف تفکر و تدبیر در آن ، اهتمام به درود و سائر اذکار ، خواندن ویا تدریس علوم دینی و مصروفیت در تصنیف و تالیف و تحقیقات علمی .

اعتکاف باید در مسجد باشد:

علماء و اکثریت از مفسرین به اساس حکم قرآن عظیم الشان حکم مینمایند که اعتکاف باید در مسجد انجام یابد . طوریکه پروردگار با عظمت ما در (آیه 187 سوره بقره میفرماید : « وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَ أَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ ») (و وقتی که در مساجد به (عبادت) اعتکاف مشغولید با همسرانتان همخوابگی نکنید). و همچنین به دلیل اینکه مسجد محل اعتکاف پیامبر صلی الله علیه وسلم مسجد بوده است.

برای شخص معتکف در ایام اعتکاف اکثراً به عباداتی مانند نماز و تلاوت قرآن عظیم الشان ، ذکر اذکار از جمله : «سبحان الله والحمد لله و لا اله الا الله و الله اکبر» گفتن و طلب مغفرت و صلوات بر پیامبر صلی الله علیه وسلم و دعا کردن و بحث و گفتگوی علمی و مانند اینها مشغول شود.

و مکروه است که اعتکاف کننده خودش را با سخنان و اعمال بیهوده سرگرم کند همانطور که ساکت ماندنش به گمان اینکه سکوت ، او را به خدا نزدیک می کند نیز مکروه است.

اعتکاف نباید برای ریا و شهرت طلبی باشد :

همه ی ما می دانیم که ریا و شهرت طلبی جزو مواردی هستند که اعمال عبادی را باطل می نمایند . و این دو یک نوع شرک خفی هستند که پیامبر صلی الله علیه و سلم ما را از آن را جداً برحذر داشته است.

در بسیاری از مواردی دیده شده که تعدادی از مسلمان معتکف بدون آنکه نیازی باشد اعتکاف خویش را آشکار می سازد . درحالیکه شایسته یک مسلمان معتکف است که حداقل در پنهان داشتن آن از دیگران تلاش بعمل آرد .

پرگویی در اعتکاف :

برخی از اوقات حالت طوری پیش می آید که : در محل اعتکاف تعدادی زیادی از معتکفین با هم حضور می یابند ، و این تعداد برای اینکه وقت گرانبهای شان بخوبی سپری شود ، به بحث های بی موردی و حتی بحث های اختلافی دینی می پردازند ، و در برخی از اوقات لحظات خوبی عبادی خویش را مصروف عبثیات می سازند .

و در زیاتر از اوقات این مباحثات آنها به کشمکش ها و بگومگو ها نیز می انجامد .

با تاسف باید گفت که این تعداد از معتکفین فرامش میکنند که نباید وقت خویش را به همچو موضعات ضایع سازند .

محل اعتکاف زن:

محل اعتکاف زنان به رای اکثریت علماء همین است که زن باید در منزل خویش و بخصوص در جایی که همیشه نماز می‌خواند، نیت اعتکاف را بعمل آورد و به اصطلاح در همانجا بماند و بدون عذر مانند وضو، غسل و غیره از آن محل بیرون نشود و اگر حیاتی زن در خانه جایی مخصوصی برای نماز خواندن نداشت، قبل از اینکه به اعتکاف بنشیند جایی مخصوصی را برای اعتکاف خویش تعیین کند، سپس به اعتکاف بنشیند.

فواید اعتکاف:

مسلمان که مصروف اعتکاف می‌گردد فواید بسیاری عاید حالش می‌گردد که از جمله برخی از این فواید عبارتند از:

- 1- مسلمان که در اعتکاف می‌نشیند تمام وقت و جسم خویش را برای عبادت خداوند وقف می‌کند.
- 2- شخص معتکف در حین اعتکاف از جنگ و جدال و شرارتهای دنیوی محفوظ می‌ماند.
- 3- برای معتکف همیشه ثواب نماز جریان دارد چون معتکف همیشه در اشتیاق نماز و جماعت به سر می‌برد.
- 4- معتکف در حال اعتکاف با فرشتگان مشابّهت پیدا می‌کند چون همه وقت در تسبیح و عبادت خداوند مشغول است.
- معتکف در حال اعتکاف میهمان پروردگار است چون مسجد محل عبادت و از جمله خانه الله بشمار میرود.

وقت اعتکاف:

وقت اعتکاف سنت مؤکده، دهه اخیر ماه مبارک رمضان است. برای اعتکاف نفل وقتی تعیین نیست. یعنی نمی‌تواند به طور نفل یکی دو ساعت یا بیشتر و یا کمتر نیت اعتکاف کند. در وقت داخل شدن به مسجد اگر نیت اعتکاف کند، در شبانه روز ثواب بسیاری به وی خواهد رسید.

کارهایی که در اعتکاف جایز است:

زمانیکه معتکف غرض انجام اعتکاف داخل مسجد گردید، اساساً خارج شدن از مسجد برایش جایز نمی‌باشد، مگر به جهت ضرورت عقلی، عرفی و شرعی.

از جمله میتوان از عذر ها و ضرورت های ذیل نام برد:

- رفتن نزد طبیب در صورتیکه به یک مریضی حادی مبتلا گردد.

1- برای بول و غایط

2- برای غسل فرضی.

3- برای نماز جمعه به محض زوال آفتاب یا در وقتی که به مسجد می‌رسد و پیش از خطبه بتواند چهار رکعت سنت بخواند.

4- برای اذان از مسجد بیرون رفتن و اذان گفتن.

يادداشت :

براي بول و غايط معتكف ميتواند تا خانه خويش ولو اينكه خانه اش دور هم باشد از مسجد خارج گردد .

ولى اگر معتكف داراي ملكيت دو خانه باشد ، كه يكي آن نزديك مسجد موقعيت دارد و ديگري آن دور تر از مسجد واقع باشد ، بر معتكف لازم است كه به همان خانه نزديك خويش خود را برساند .

در مورد اينكه معتكف ميتواند براي شركت در نماز جنازه اشتراك نمايد ويا خير ؟ حكم علماء همين است كه اگر :

معتكف نيت كرده بود كه براي نماز جنازه بيرون خواهم رفت برايش جايز است كه در نماز جنازه سهم گيرد در غير آن بيرون شدن برايش جايز نيست.

معتكف ميتواند امور ذيلي را انجام دهد:

خوردن، نوشيدن، خوابيدن، شانه كردن مو، تراشيدن سر و گرفتن ناخن ها و نظافت، خريداري چيزي كه مورد لزوم او باشد، مشروط بر اينكه کالا را در مسجد حاضر نكنند، انعقاد عقد نكاح.

ولى قابل تذكر ودقت است كه:

معتكف با بيرون رفتن از مسجد بدون ضرورت و همبستري كردن با همسر اعتكافش باطل ميگردد .

اعمال فاسد كننده و يا مكروه كننده اعتكاف :**الف: اعمال كه فاسد كننده اعتكاف اند:**

- 1- بدون عذر عمدآ يا سهواً از مسجد بيرون رفتن.
- 2- جماع در حال اعتكاف.
- 3- به خاطر عذري بيرون رفتن و بيش از حد ضرورت درنگ كردن.
- 4- به خاطر مريضى كه مباد مريض گردد ويا هم ترس از مسجد به بيرون رود. قابل تذكر است كه در تمام اين موارد اعتكاف فاسد مي شود.

ب : اعمال كه مكروه كننده اعتكاف اند :

- 1- خاموشي مطلق و اين خاموشي را عبادت پنداشتند.
- 2- كالا و وسايل در مسجد آوردن و خريد و فروش آنها، جنگ و مجادله و حرفهاي بيهوده گفتن در ايام اعتكاف .

مستحبات اعتكاف:

مستحبات اعتكاف عبارت اند از :

- 1- سخنهاي خوب و ديني گفتن.

2- تلاوت قرآن عظیم الشان .

3- درود خواندن.

4- تعلیم و تعلم مسایل دینی، تحقیق و تتبع در امور دینی.

5- بیان موعظه ها ، پند و اندرز.

6- در مسجد جامع اِعتکاف نشستن.

استفاده از تیلفون ها ی همراهی در اِعتکاف :

با پیشرفت علم و تکنیک ، اینترنت و فیسبوک، وایبر بسیاری از معتکفین از این طریق به مسایل تحقیقاتی مسایل فسیبوکی و اتصال با فامیل های خویش می پردازند .

شخصی معتکف در وقت اِعتکاف مصرف مسایل که با امور اِعتکاف اش مضر می باشد ، میگردند ، وحتی در زیاتر از اوقات ، وقت گرانبهای عبادی خویش را که اِعتکاف را به منظور آن آغاز نموده است ، به شوخی و لطیفه گوی سپری مینمایند .

داشتن اینترنت و تیلفون در اِعتکاف مانع شرعی ندارد ولی حکمت اِعتکاف همین است که مسلمان باید در اِعتکاف ، گوشه نشینی اختیار نماید ، از ضیاع شدن وقت جلوگیری کند و مصروف عبادت شود، تا فواید اِعتکاف را بصورت کامل بدست آرد.

قضای اِعتکاف:

اگر اِعتکاف فاسد شود قضای آن لازم است یا خیر؟

در جواب باید گفت که : قضای اِعتکاف واجب، واجب است و قضای اِعتکاف سنت و نفل واجب نمی باشد . **پایان**

فهرست موضوعات مندرج:

م	عنوان	صفحه
1	اعتکاف	
2	دلایل مشرعیة اعتکاف	
3	حکم مشرعیة اعتکاف	
4	قرابت و حب الله به معتکف	
5	سابقه تاریخی اعتکاف	
6	اقسام اعتکاف (1- واجب، 2- مستحب، 3- اعتکاف سنت مؤکد)	
7	شروط اعتکاف	
8	اعمال مستحب در اعتکاف	
9	اعتکاف باید در مسجد باشد	
10	اعتکاف نباید برای ریا و شهرت طلبی باشد	
11	پرگوی در اعتکاف	
12	محل اعتکاف زن	
13	فواید اعتکاف	
14	وقت اعتکاف	
15	کارهایی که در اعتکاف جایز است	
16	معتکف میتواند امور ذیلی را انجام دهد	
17	اعمال فاسد کننده و یا مکروه کننده اعتکاف	
18	مستحبات اعتکاف	
19	استفاده از تلفون ها ی همراه در اعتکاف	
20	قضای اعتکاف	

نام رساله : اعتکاف در رمضان

تتبع و نگارش : الحاج امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »
مدیر مرکز مطالعات ستراتیژیکی افغان و مسؤل مرکز فرهنگی دحق لاره - جرمنی
ادرس ارتباطی : بریبننا لیک : saidafghani@hotmail.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library